

विभूषण सम्बन्धी कानूनलाई संशोधन र एकीकरण गर्न बनेको विधेयक

प्रस्तावना : राष्ट्रिय जीवनका विभिन्न क्षेत्रमा विशिष्ट योगदान पुर्याइ मुलुकको श्रीवृद्धि गर्ने व्यक्तिलाई राज्यका तर्फबाट प्रदान गरिने विभूषण, उपाधि वा सम्मान सम्बन्धी प्रचलित कानूनलाई संशोधन र एकीकरण गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

संघीय संसदले यो ऐन बनाएको छ ।

परिच्छेद-१

प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :** (१) यस ऐनको नाम “विभूषण ऐन, २०७६” रहेको छ ।

(२) यो ऐन प्रमाणीकरण भएको मितिले एक्काइसौं दिनबाट प्रारम्भ हुनेछ ।

२. **परिभाषा :** विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,-

(क) “अलङ्कार” भन्नाले दफा २४ बमोजिम प्रदान गरिने अलङ्कार सम्झनु पर्छ ।

(ख) “उपाधि” भन्नाले दफा ३१ बमोजिम प्रदान गरिने उपाधि सम्झनु पर्छ ।

(ग) “तोकिएको” वा “तोकिए बमोजिम” भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनु पर्छ ।

(घ) “पदक” भन्नाले दफा २८ बमोजिम प्रदान गरिने पदक सम्झनु पर्छ ।

(ङ) “विभूषण” भन्नाले यस ऐन बमोजिम प्रदान गरिने मानपदवी, अलङ्कार र पदक सम्झनु पर्छ ।

(च) “मन्त्रालय” भन्नाले नेपाल सरकार, गृह मन्त्रालय सम्झनु पर्छ ।

(छ) “मानपदवी” भन्नाले परिच्छेद ३ बमोजिम प्रदान गरिने मानपदवी सम्झनु पर्छ ।

(ज) “सनदपत्र” भन्नाले यस ऐन बमोजिम प्रदान भएको विभूषण वा उपाधि प्रमाणित गर्ने अधिकारपत्र सम्झनु पर्छ ।

(झ) “सम्मान” भन्नाले दफा ३२ बमोजिम प्रदान गरिने सम्मान सम्झनु पर्छ ।

(ञ) “समिति” भन्नाले दफा ४ बमोजिम गठन हुने विभूषण सिफारिश समिति सम्झनु पर्छ ।

परिच्छेद-२

विभूषण प्रदान गर्ने आधार तथा प्रक्रिया

३. विभूषण प्रदान गर्न सक्ने : (१) राष्ट्रपतिले मन्त्रिपरिषदको सिफारिश बमोजिम राष्ट्रिय जीवनका विभिन्न क्षेत्रमा उल्लेखनीय र विशिष्ट योगदान पुर्याई वा नेपालको प्रतिनिधित्व गरी अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रमा विशिष्ट योगदान पुर्याई मुलुकको श्रीवृद्धि गर्ने नेपाली नागरिक वा संघ, संस्था वा नेपाल र नेपाली जनतासंगको मैत्रीपूर्ण सम्बन्ध सुदृढ गर्ने वा नेपाल र नेपालीको हित चिताउने विदेशी राज्य वा अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाका पदाधिकारी वा विदेशी नागरिक वा विदेशी संघ, संस्थालाई राज्यको तर्फबाट यस ऐन बमोजिम विभिन्न विभूषण, उपाधि वा सम्मान प्रदान गर्न सक्नेछ।

(२) नेपाल सरकारले उपदफा (१) बमोजिम विभूषण पाउने व्यक्तिको नाम, थर, ठेगाना, पेशा र निजले योगदान पुर्याएको विवरण र निजलाई प्रदान भएको विभूषणको विवरण सर्वसाधारणको जानकारीका लागि नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गर्नेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम बाहेक राज्यको तर्फबाट कसैले कुनै पनि विभूषण, उपाधि वा सम्मान प्रदान गर्न सक्ने छैन र प्रदान भएमा मान्य हुने छैन।

(४) उपदफा (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कुनै संस्था वा निकायले आफ्नो कार्यक्षेत्रका विषयमा कुनै किसिमको पदक वा पुरस्कार प्रदान गर्न बाधा पर्ने छैन।

४. विभूषण सिफारिश समिति : (१) दफा ३ को उपदफा (१) बमोजिम विभूषण प्रदान गरिने व्यक्तिको नाम राष्ट्रपति समक्ष सिफारिश गर्न मन्त्रिपरिषदलाई सुझाव दिन देहाय बमोजिमको एक विभूषण सिफारिश समिति गठन हुनेछ :-

(क)	गृह मन्त्री, नेपाल सरकार	- अध्यक्ष
(ख)	नेपाल निजामती सेवाबाट अवकाशप्राप्त मुख्य सचिव वा सचिवमध्येबाट नेपाल सरकारले तोकेको व्यक्ति एकजना	- सदस्य
(ग)	नेपाली सेनाको कम्तिमा उपरथीको पदबाट अवकाश प्राप्त व्यक्तिहरू मध्येबाट नेपाल सरकारले तोकेको एक जना	- सदस्य
(घ)	राष्ट्रिय जीवनमा उल्लेखनीय योगदान पुर्याएका विशिष्ट व्यक्तिहरूमध्येबाट मन्त्रालयको	

सिफारिशमा समावेशी सिद्धान्तको आधारमा

कम्तिमा एक जना महिला सहित नेपाल

सरकारले तोकेको तीन जना

-सदस्य

(ड) गृह सचिव, नेपाल सरकार

- सदस्य-

सचिव

(२) उपदफा (१) को खण्ड (घ) बमोजिमको सदस्यहरूका पदावधी दुई वर्षको हुनेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको समितिको बैठक समितिको अध्यक्षले तोकेको मिति, समय र स्थानमा बस्नेछ।

(४) अध्यक्ष सहित कम्तीमा चार जना सदस्य उपस्थित भएमा समितिको बैठकको गणपूरक संख्या पूरा भएको मानिनेछ।

(५) समितिको निर्णय सर्वसम्मतिको आधारमा हुनेछ र सर्वसम्मति कायम हुन नसकेमा बहुमतको राय मान्य हुनेछ।

(६) समितिको बैठकमा सम्बन्धित क्षेत्रका विज्ञलाई आमन्त्रण गर्न सकिनेछ।

(७) समितिको बैठकको निर्णय अध्यक्ष र सदस्य सचिवले प्रमाणित गर्नेछन्।

(८) समितिको बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ।

५. प्रदेश विभूषण सुझाव समिति : (१) राष्ट्रिय जीवनका विभिन्न क्षेत्रमा विशिष्ट योगदान पुर्याएका आफ्नो प्रदेश भित्रका नागरिक वा संघ, संस्था वा प्रदेशस्तरका कार्यालयका कर्मचारीलाई विभूषण प्रदान गर्न उपयुक्त भई समिति समक्ष नाम सिफारिश गर्न प्रत्येक प्रदेशमा देहाय बमोजिमको प्रदेश विभूषण सुझाव समिति रहनेछ :-

(क) प्रदेश सरकारको आन्तरिक मामिला तथा

कानून मन्त्री

-अध्यक्ष

(ख) प्रमुख सचिव, प्रदेश सरकार

-सदस्य

(ग) राष्ट्रिय जीवनमा उल्लेखनीय योगदान पुर्याएका

विशिष्ट व्यक्तिहरूमध्येबाट कम्तीमा एक जना

महिला सहित मुख्य मन्त्रीले तोकेको दुई जना

-सदस्य

(घ) सचिव, आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

-सदस्य-

सचिव

(२) उपदफा (१) को खण्ड (ग) बमोजिमको सदस्यहरूको पदावधी दुई वर्षको हुनेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको समितिको बैठक सो समितिको अध्यक्षले तोकेको मिति, समय र स्थानमा बस्नेछ।

(४) उपदफा (१) बमोजिमको समितिको बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि सो समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ।

(५) उपदफा (१) बमोजिमको समितिले विशिष्ट योगदान पुर्याएका नागरिक वा संघ, संस्थाको नाम, थर, ठेगाना तथा निजले पुर्याएको योगदानको विवरण तोकिएको ढाँचामा तयार गरी तोकिएको अवधिभित्रमा समितिमा सिफारिश गरि पठाउनु पर्नेछ।

(६) उपदफा (५) बमोजिम सिफारिश गर्दा विभूषण प्रदान गरिने विभिन्न विधालाई समेट्ने गरी वढीमा दुई जनाको नाम सिफारिश गर्न सकिनेछ।

(७) उपदफा (५) बमोजिमको सिफारिश विद्युतीय माध्यम मार्फत पनि पठाउन सकिनेछ।

६. **विभूषण प्रदान गर्न सुझाव दिन सक्ने :** (१) कुनै नेपाली नागरिक वा संघ, संस्थाले मुलुकको राष्ट्रिय जीवनमा दफा ८ मा उल्लिखित कुनै विधामा मुलुकको श्रीवृद्धि गर्न उल्लेखनीय र विशिष्ट योगदान पुर्याएको, निजले पुर्याएको योगदानबाट मुलुकले उल्लेख्य उपलब्धि हासिल गरेको वा राष्ट्रको गौरव कायम गरेको विवरण सहित उपयुक्त विभूषण प्रदान गर्न कुनै पनि नेपाली नागरिक वा संघ, संस्थाले समितिमा तोकिएको ढाँचामा तोकिएको अवधिभित्र सुझाव पठाउन सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम सुझाव पठाउदा विद्युतीय माध्यम मार्फत पनि पठाउन सकिनेछ।

७. **विभूषणको लागि सिफारिश गर्न सुझाव दिन सक्ने :** (१) दफा ६ मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि आफ्नो क्षेत्रमा उल्लेखनीय योगदान पुर्याउने नागरिक वा संघ संस्थाको नाम, थर, ठेगाना तथा निजले पुर्याएको योगदानको विवरण सहित तोकिएको ढाँचामा तयार गरि देहायका पदाधिकारीले विभूषण प्रदान गर्न तोकिएको अवधिभित्र समितिमा सुझाव पठाउनु पर्नेछ :-

(क) संवैधानिक निकायका प्रमुख पदाधिकारी भए समिति आफैले वा अन्य पदाधिकारी वा त्यस्तो निकायमा कार्यरत कर्मचारी भए सम्बन्धित संवैधानिक निकायका प्रमुख पदाधिकारीले,

- (ख) संघीय संसद् सचिवालयका कर्मचारी भए संघीय संसद्को महासचिवले,
- (ग) निजामती सेवा वा कुनै मन्त्रालयसँग सम्बन्धित सरकारी, संगठित संस्था वा गैरसरकारी वा सेवा करारमा रहेका कर्मचारी भए सम्बन्धित मन्त्रीले,
- (घ) कुनै पेशा वा व्यवसाय संचालन गर्ने पेशाकर्मी, व्यवसायी भए सम्बन्धित मन्त्रीले,
- (ङ) राष्ट्रिय जीवनमा विशिष्ट योगदान पुर्याउने अन्य सरकारी वा गैरसरकारी व्यक्ति भए त्यस्तो योगदानको विषयसँग सम्बन्धित मन्त्रालयले,
- (च) खण्ड (क), (ख), (ग), (घ) वा (ङ) मा उल्लिखित व्यक्ति बाहेक अन्य व्यक्तिका हकमा नेपाल सरकारको गृह मन्त्रीले।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि यस ऐन बमोजिम विभूषण प्रदान गर्न योग्य विदेशी राष्ट्रका पदाधिकारी वा विदेशी नागरिक भए सम्बन्धित देशको राजदूतको सिफारिशमा परराष्ट्र मन्त्रीले वा परराष्ट्रमन्त्री आफैले समितिमा सिफारिश गर्नेछ।

८. सिफारिशका आधार : विभूषण प्रदान गर्नको लागि समितिमा सिफारिश गर्दा सम्बन्धित व्यक्तिले देहायका शर्त पूरा गरेको विषयलाई आधार लिनुपर्नेछ :-

- (क) राष्ट्रको गौरव वृद्धि गर्ने कार्यमा उल्लेखनीय योगदान पुर्याएको,
- (ख) सम्बन्धित क्षेत्रमा अन्यन्त उत्कृष्ट काम गरी राष्ट्रलाई महत्वपूर्ण योगदान पुर्याएको र त्यस्तो योगदानबाट श्रीवृद्धि गर्न उपलब्धि हासिल भएको,
- (ग) साहित्य, संगीत, कला, नाट्य, चलचित्र, संस्कृती वा खेलकुदका क्षेत्रमा उल्लेखनीय योगदान पुर्याएको वा दशकौं देखि निरन्तर रूपमा सम्बन्धित क्षेत्रमा साधना गरी अतुलनीय योगदान पुर्याएको,
- (घ) विज्ञान, प्रविधि वा सूचना प्रविधि क्षेत्रमा आविष्कार, अन्वेषण वा अनुसन्धान गरी नवीनतम उपलब्धि हासिल गरेको,

- (ड) अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिस्पर्धात्मक कुनै क्षेत्र भए प्रतिस्पर्धामा निजले कुनै उल्लेख्य उपलब्धि हासिल गरेको,
- (च) सार्वजनिक प्रशासन वा सार्वजनिक सेवासँग सम्बन्धित व्यक्ति भए निजलाई सुम्पिएको काम प्रशंसनीय रूपमा सम्पादन गरी सुशासनलाई व्यवहारमा कार्यान्वयन गरेको वा सार्वजनिक सेवालाई असाधारण रूपमा प्रभावकारी बनाएको,
- (छ) कुनै साहसी वा बुद्धिमतापूर्ण काम गरी सार्वजनिक हितको लागि विशेष योगदान पुर्याएको वा जोखिमपूर्ण कामको व्यवस्थापन गरेको,
- (ज) तोकिएको अन्य उल्लेख्य काम गरेको।

९. सिफारिशको सम्बन्धमा छानवीन गर्ने : (१) विभूषण प्रदान गर्नका लागि दफा ५, ६ वा ७ बमोजिम प्राप्त सुझावको सम्बन्धमा समितिले आवश्यक छानवीन गर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम छानवीन गर्दा समितिले सिफारिश गरेको व्यक्तिको विवरण तथा निजले राष्ट्रिय जीवनमा पुर्याएको योगदानको मूल्याङ्कन गरी विभूषण प्रदान गर्न उपयुक्त भए वा नभएको विषयमा यकिन गर्नु पर्नेछ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम यकिन गर्दा एउटै विधामा विभूषणको लागि एक भन्दा बढी व्यक्ति सिफारिश भएको र विभूषण दिन योग्य देखिएकोमा राष्ट्रिय जीवनमा त्यस्तो व्यक्तिले पुर्याएको योगदानको आधारमा सबैभन्दा उल्लेखनीय र विशिष्ट योगदान पुर्याएको र जुन विभूषण प्रदान गर्न सुझाव प्राप्त भएको हो त्यस्तो विभूषण प्राप्त गर्न यस ऐन बमोजिम पूरा गर्नु पर्ने आधार र शर्त पूरा गरेको व्यक्तिलाई प्राथमिकताक्रममा राखेर समितिले क्रम निर्धारण गर्नु पर्नेछ।

(४) समितिले उपदफा (३) बमोजिम क्रम निर्धारण गर्दा विभूषणको लागि सिफारिश भएको व्यक्तिको नाम, थर, ठेगाना र योगदान तथा योगदानलाई समर्थन तथा पुष्टि गर्ने कागज प्रमाण समेत संलग्न भए वा नभएको यकिन गर्नु पर्नेछ।

१०. मन्त्रिपरिषदमा सिफारिश पेश गर्ने : (१) समितिले दफा ९ बमोजिम छानवीन गर्दा राष्ट्रिय जीवनमा कुनै व्यक्ति वा संस्थाले पुर्याएको उल्लेखनीय र विशिष्ट योगदान र प्रदान गरिने विभूषण यकिन गरी देहायको विवरण साथ विभूषण प्रदान गर्ने नेपाल सरकार, मन्त्रिपरिषदमा सुझाव सहित सिफारिश पेश गर्नेछ :-

- (क) विभूषण प्राप्त गर्ने व्यक्तिको नाम, थर, ठेगाना,
- (ख) सिफारिश गरिएको व्यक्तिको पहिचान खुल्ने विवरण,

- (ग) विभूषण प्रदान गर्नुपर्ने गरी त्यस्तो व्यक्तिले गरेको योगदानको विस्तृत विवरण तथा त्यसलाई पुष्टि गर्ने प्रमाण,
- (घ) निजलाई विगतमा विभूषण प्रदान गरिसकेको भए त्यसरी प्रदान गरेको विभूषणको नाम र विभूषण प्रदान गरेको वर्ष,
- (ङ) सिफारिश गरिएको विभूषणको नाम, श्रेणी विभाजन भएको विभूषण भए श्रेणी,
- (च) तोकिए बमोजिमका अन्य विवरण।

(२) विदेशी मुलुकको राष्ट्र प्रमुख, सरकार प्रमुख, मन्त्री वा सो सरहका पदाधिकारी, विदेशी नागरिकलाई विभूषणको लागि सिफारिश गर्दा सम्बन्धित मुलुकको प्रचलनलाई समेत ध्यानमा राखी सिफारिश गर्नु पर्नेछ।

(३) विभूषण सिफारिश सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।

११. योगदानको आधारमा उपाधि, सम्मान वा विभूषण प्रदान गर्ने : यस ऐन बमोजिम कुनै व्यक्तिलाई कुनै उपाधि, सम्मान वा विभूषण प्रदान गर्न सिफारिश गर्दा वा प्रदान गर्दा त्यस्तो व्यक्तिको उमेर, पेशा, पद वा सामाजिक हैसियत विचार नगरी सम्बन्धित क्षेत्रमा निजले पुर्याएको योगदान वा त्यसबाट हासिल भएको उपलब्धिलाई मात्र आधार लिनु पर्नेछ।

१२. विभूषण पाउने व्यक्तिको नाम सार्वजनिक गर्ने : (१) राष्ट्रपतिबाट विभूषण पाउने व्यक्तिहरूको नामावली स्वीकृत भई विभूषण प्रदान गरेको विषय सार्वजनिक भएपछि मन्त्रालयले त्यस्ता व्यक्तिहरूको नाम, थर, ठेगाना, निजले राष्ट्रिय जीवनमा पुर्याएको योगदान तथा प्रदान गरिएको विभूषणको विवरण खुलाई नेपालको राष्ट्रिय दिवसको दिन सार्वजनिक गर्नेछ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कुनै विदेशी मुलुकका राष्ट्रप्रमुख, सरकार प्रमुख, विदेश मन्त्री वा अन्तर-सरकारी अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाका प्रमुखलाई प्रदान गर्ने विभूषण जुनसुकै बखत प्रदान गर्न सकिनेछ।

१३. सुशोभन समारोह : (१) राष्ट्रपतिबाट विभूषण पाउने व्यक्तिलाई निजले प्राप्त गरेको विभूषण, त्यसको प्रतीक समूह र सनदपत्र प्रदान गर्नको लागि मन्त्रालयले तोकेको मितिमा सुशोभन समारोह आयोजना गरिनेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम आयोजना भएको सुशोभन समारोहमा राष्ट्रपति आफैले सम्बन्धित व्यक्तिलाई विभूषण पहिराई विभूषणसँग सम्बन्धित सनदपत्र निजलाई प्रदान गर्नेछ।

तर विभूषण प्रदान गरिएको व्यक्तिले सुशोभन हुनु अघि दफा ४२ बमोजिमको कुनै कसूर गरेकोमा वा अन्य कुनै कसूरको सिलसिलामा हिरासत वा थुनामा रहेमा वा निज

कानून बमोजिम कालोसूचीमा परेमा त्यस्तो व्यक्तिलाई विभूषण पहिराउन र सनदपत्र प्रदान गरिने छैन।

(३) उपदफा (२) बमोजिमको सनदपत्रमा सम्बन्धित व्यक्तिले गरेको योगदानको विवरण उल्लेखन र राष्ट्रपतिको हस्ताक्षर हुनेछ।

(४) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि विदेशी मुलुकका राष्ट्र प्रमुख, सरकार प्रमुख, मन्त्री वा अन्तरसरकारी अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाका प्रमुखलाई विभूषण प्रदान गरेकोमा जुनसुकै वखत सुशोभन समारोहको आयोजना गर्न सकिनेछ।

(५) कुनै व्यक्तिलाई मरणोपरान्त विभूषण प्रदान गरिएकोमा वा विभूषण प्रदान गरिएको व्यक्तिको सुशोभन समारोह हुनु अगाडि नै मृत्यु भएमा निजले पाउने विभूषण र सनदपत्र निजको बाबु वा आमा, पती वा पत्नी, छोरा वा छोरी, धर्मपुत्र वा धर्मपुत्री मध्ये कसैलाई प्रदान गरिनेछ।

तर त्यस्तो कुनै व्यक्ति नभएमा कानून बमोजिमको हकवालालाई प्रदान गर्न सकिनेछ।

(६) विभूषण प्राप्त गर्ने व्यक्तिले सुशोभन समारोह हुनुअघि त्यसको प्रतीक समूह लगाउन सक्ने छैन।

(७) विभूषित हुने व्यक्ति तोकिए बमोजिमको परिधान (पोसाक) मा सुशोभन समारोहमा उपस्थित हुनु पर्नेछ।

१४. **विभूषण बुझिलिनुपर्ने** : (१) दफा १३ बमोजिम आयोजना गरिएको सुशोभन समारोहका दिन विभूषण पाउने व्यक्ति कुनै कारणले उपस्थित हुन नसकेमा निजले विभूषण, प्रतीक समूह र सनदपत्र सुशोभन समारोह सम्पन्न भएको एक वर्ष भित्र मन्त्रालयबाट बुझिलिनु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको अवधिभित्र विभूषण बुझि लिन नसक्ने व्यक्तिले त्यसको मनासिव कारण देखाई अवधि थप गर्नको लागि मन्त्रालयमा निवेदन दिन सक्नेछ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम निवेदन परेमा मन्त्रालयले विभूषण, विभूषणको प्रतीक समूह र सनदपत्र प्राप्त गर्नको लागि मनासिव माफिकको अवधि थप गरिदिन सक्नेछ।

(४) उपदफा (२) बमोजिम निवेदन नदिएमा वा उपदफा (३) बमोजिम थपिएको अवधिभित्र पनि विभूषण बुझिनलिएमा त्यस्तो अवधि समाप्त भएपछि त्यस्तो व्यक्तिले प्राप्त गरेको विभूषण स्वतः नेपाल सरकारमा फिर्ता भएको मानिनेछ।

परिच्छेद-३

मानपदवी र मर्यादाक्रम

१५. मानपदवी र मर्यादाक्रम : (१) यस ऐन बमोजिम प्रदान गरिने मानपदवी र त्यसको मर्यादाक्रम देहाय बमोजिम हुनेछ :-

- (क) नेपाल रत्न,
- (ख) सगरमाथा सम्मान विभूषण,
- (ग) गौतम बुद्ध शान्ति विभूषण,
- (घ) राष्ट्रगौरव,
- (ङ) राष्ट्रदीप,
- (च) जनसेवा श्री ।

१६. नेपाल रत्न : (१) राष्ट्रिय जीवनको कुनै पनि क्षेत्रमा असाधारण, अद्वितीय र अतुलनीय योगदान पुर्याई त्यस्तो क्षेत्रमा अनुकूल प्रभाव पुर्याउने कुनैपनि नेपाली नागरिकलाई निज जीवित रहेको अवस्थामा नेपाल रत्न प्रदान हुन सक्नेछ ।

तर निजको मृत्यु भएको तीन वर्ष भित्र त्यस्तो पदक प्रदान गर्न बाधा पर्ने छैन ।

(२) नेपाल रत्न एक वर्षमा एकजनालाई दिईने छ र एक पटक नेपाल रत्नबाट विभूषित भएको व्यक्तिलाई पुनः अर्को कुनै मानपदवी प्रदान गर्न सकिने छैन ।

(३) नेपाल रत्नबाट विभूषित हुने नागरिकलाई तोकिए बमोजिम परिचयपत्र र प्रतीक चिन्ह प्रदान गरिनेछ ।

(४) नेपाल रत्न सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१७. सगरमाथा सम्मान विभूषण : (१) नेपाल र नेपाली जनतासँग सम्बन्धित मुलुक र त्यसका जनतासँग मैत्रीपूर्ण सम्बन्ध सुदृढ गर्न अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रमा नेपाल र नेपाली जनताको अधिकार र पहिचान संरक्षण र उजागर गर्न असाधारण, अतुलनीय र अद्वितीय योगदान पुर्याएको वा नेपालको आर्थिक तथा सामाजिक विकासमा असाधारण तथा अतुलनीय योगदान पुर्याएको विदेशी राज्यको बहालवाला राष्ट्राध्यक्ष, सरकार प्रमुख, मन्त्री वा संयुक्त राष्ट्रसंघका महासचिव वा सो सरहका पदाधिकारी वा त्यस्तो पदबाट अवकास प्राप्त व्यक्तिलाई सगरमाथा सम्मान विभूषण प्रदान हुन सक्नेछ ।

(३) एक पटक सगरमाथा सम्मान विभूषणबाट विभूषित भएको पदाधिकारीलाई पुनः सोही विभूषण प्रदान हुन सक्ने छैन ।

(४) सगरमाथा सम्मान विभूषण सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१८. गौतम बुद्ध शान्ति विभूषण : (१) नेपालको सामाजिक, आर्थिक विकासमा असाधारण तथा उल्लेखनीय योगदान पुर्याउने, नेपाल र नेपालीको अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा अधिकारको पक्षमा आवाज उठाउने वा नेपाल र नेपालीको पहिचान गराई प्रचार प्रसार गर्ने, नेपालको विभिन्न

क्षेत्रमा अन्वेषण वा अनुसन्धान गरी विशिष्ट उपलब्धि हासिल गर्ने वा नेपाली र सम्बन्धित विदेशी मुलुकका नागरिकबीच जनस्तरमा विभिन्न क्षेत्रमा उल्लेख्य रूपमा सम्बन्ध प्रवर्धन गर्ने कुनै पनि विदेशी नागरिकलाई गौतम बुद्ध शान्ति विभूषण प्रदान गर्न सकिनेछ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि विश्व शान्ति, अन्तर्राष्ट्रिय भाईचारा, मानव अधिकारको संरक्षण, अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा सामाजिक न्याय तथा प्रगतिको लागि अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा नै ख्यातिप्राप्त राजनेता, विश्वविख्यात वैज्ञानिक वा नोबेल पुरस्कार वा त्यस्तै प्रकृतिको अन्य अन्तर्राष्ट्रिय पुरस्कार प्राप्त गर्ने कुनै पनि विदेशी नागरिकलाई गौतम बुद्ध शान्ति विभूषण प्रदान गर्न सकिनेछ।

(३) गौतम बुद्ध शान्ति विभूषणबाट विभूषित हुने व्यक्तिलाई तोकिए बमोजिम सुविधा प्रदान गर्नु पर्नेछ।

(४) गौतम बुद्ध शान्ति विभूषण सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।

१९. **राष्ट्र गौरव** : (१) राष्ट्रिय जीवनको कुनै पनि क्षेत्रमा असाधारण, अतुलनीय र उल्लेख्य योगदान पुर्याउने कुनैपनि नेपाली नागरिक वा संघ संस्थालाई त्यस्तो नागरिक जीवित रहेको अवस्थामा राष्ट्र गौरव मानपदवी प्रदान गर्न सकिनेछ।

तर निजको मृत्यु भएको तीन वर्ष भित्र त्यस्तो पदक प्रदान गर्न बाधा पर्ने छैन।

(२) राष्ट्र गौरव मानपदवी सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।

२०. **राष्ट्रदीप** : (१) राष्ट्रिय जीवनका कुनै पनि क्षेत्रमा उल्लेखनीय र असाधारण योगदान पुर्याएको कुनै पनि नेपाली नागरिकलाई वा संघ, संस्थालाई निज जीवित रहेको अवस्थामा राष्ट्रदीप प्रदान गर्न सकिने छ।

तर निजको मृत्यु भएको तीन वर्ष भित्र त्यस्तो मानपदवी प्रदान गर्न बाधा पर्ने छैन।

(२) राष्ट्रदीप मानपदवी विभिन्न श्रेणीमा वर्गीकरण गर्न सकिनेछ।

(३) राष्ट्रदीप मानपदवी सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।

२१. **जनसेवा श्री** : (१) राष्ट्रिय जीवनको कुनै पनि क्षेत्रमा विशिष्ट, महत्वपूर्ण तथा उल्लेखनीय योगदान पुर्याएको नेपाली नागरिक वा संघ संस्थालाई जनसेवा श्री मानपदवी प्रदान गर्न सकिनेछ।

(२) जनसेवा श्री मानपदवी विभिन्न श्रेणीमा वर्गीकरण गर्न सकिनेछ।

(३) जनसेवा श्री मानपदवी सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।

२२. **मानपदवीको श्रेणी विभाजन र मण्डन** : (१) दफा १५ को उपदफा (१) को खण्ड (ड) र (च) को मानपदवी बाहेक अन्य मानपदवीको श्रेणी विभाजन हुने छैन।

(२) मानपदवीको मण्डन, प्रालम्बिका र पट्टाको विवरण तथा नाप तोकिए बमोजिम हुनेछ।

२३. मानपदवी प्रदान गरिने अधिकतम संख्या : यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि एक राष्ट्रिय दिवसमा बढीमा बिस जनासम्मलाई मानपदवी प्रदान गर्न सकिनेछ।

परिच्छेद - ४

अलङ्कार

२४. अलङ्कार प्रदान गरिने : (१) कुनै राष्ट्रसेवकले आफ्नो कर्तव्य पालनाको सिलसिलामा वा कुनै व्यक्तिले आफूखुसी कुनै असाधारण बहादुरीपूर्ण काम गरेको वा विपद व्यवस्थापनका बखत राष्ट्रसेवकले वा अन्य कुनै व्यक्तिले बुद्धिमतापूर्वक वा बहादुरीपूर्ण रूपमा जोखिम व्यवस्थापन गरेकोमा त्यस्तो राष्ट्रसेवक वा व्यक्तिलाई अलङ्कार प्रदान गर्न सकिनेछ।

(२) उपदफा (१) को प्रयोजनका लागि देहायका अलङ्कार नेपाली सेनाका अधिकृत, पदीक वा जवानलाई दिन सकिनेछ।

- (क) परम पौरख भाष्कर,
- (ख) अति पौरख भाष्कर,
- (ग) महा पौरख भाष्कर ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम अलङ्कार प्रदान गर्दा देहायको अलङ्कार नेपाल प्रहरी, सशस्त्र प्रहरी बल, नेपालका अधिकृत वा जवान वा राष्ट्रिय अनुसन्धान विभागका कर्मचारीलाई प्रदान गर्न सकिनेछ।

- (क) नेपाल प्रताप सुभूषण,
- (ख) नेपाल प्रताप आभूषण,
- (ग) नेपाल प्रताप भूषण ।

(४) उपदफा (२) वा (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि देहायका अलङ्कार जुनसुकै व्यक्ति वा संस्थालाई प्रदान गर्न सकिनेछ :-

- (क) राष्ट्र यशोवर्द्धक,
- (ख) नेपाल सेवा प्रवीण,
- (ग) समाज सेवा रत्न ।

(५) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि यस दफा बमोजिम अलङ्कार प्रदान गर्दा प्रत्येक वर्ष प्रत्येक अलङ्कार तीन जना सम्म व्यक्ति वा संस्थालाई प्रदान गर्न सकिनेछ।

२५. अलङ्कारको मर्यादाक्रम : (१) दफा २४ बमोजिम प्रदान गरिने अलङ्कारको मर्यादाक्रम देहाय बमोजिम हुनेछ :-

- (क) राष्ट्र यशोवर्द्धक,
- (ख) परम पौरख भाष्कर,
- (ग) नेपाल प्रताप सुभूषण,
- (घ) नेपाल सेवा प्रवीण,
- (ङ) अति पौरख भाष्कर,
- (च) नेपाल प्रताप आभूषण,
- (छ) समाज सेवा रत्न,
- (ज) महा पौरख भाष्कर,
- (झ) नेपाल प्रताप भूषण ।

(२) मानपदवी र अलङ्कारको मर्यादाक्रम कायम गर्नुपर्दा मानपदवीको मर्यादाक्रम अलङ्कारभन्दा माथि हुनेछ ।

(३) अलङ्कार वितरण गर्दा नेपाली सेनाका अधिकृत, पदीक वा जवान भए रक्षा मन्त्रीले, नेपाल प्रहरी, राष्ट्रिय अनुसन्धान विभाग, सशस्त्र प्रहरी बल, नेपालका अधिकृत वा जवान वा अन्य सर्वसाधारण व्यक्ति भए गृहमन्त्रीले सम्बन्धित व्यक्तिलाई पहिराई प्रदान गर्नुपर्नेछ ।

२६. अलङ्कार लगाउने क्रम : (१) कुनै व्यक्तिले एकभन्दा बढी अलङ्कार प्राप्त गरेको भए त्यस्तो व्यक्तिले आफूले पाएका अलङ्कार लगाउँदा मर्यादाक्रम अनुसार दाहिनेबाट देब्रेतर्फ लगाउनु पर्नेछ ।

(२) अलङ्कार, त्यसको स्वल्पाकार वा पट्टिका र विदेशी राज्यबाट प्राप्त विभूषण वा तिनको स्वल्पाकार, पट्टिका एकैसाथ लगाउनु परेमा अलङ्कार, त्यसको स्वल्पाकार वा पट्टिका विदेशी राज्यबाट प्राप्त विभूषण वा त्यसको स्वल्पाकार वा पट्टिकाभन्दा दाहिनेतर्फ लगाउनु पर्नेछ ।

(३) विदेशी राज्यबाट पाएका एकभन्दा बढी अलङ्कार लगाउँदा पाएको मितिको क्रमानुसार लगाउनु पर्नेछ ।

२७. अलङ्कार दोहोरिएमा खुकुरी थप्ने : एकपटक कुनै अलङ्कार प्राप्त गरेको व्यक्तिले सोही अलङ्कार अर्कोपटक प्राप्त गरेमा निजले पहिले प्राप्त गरेको अलङ्कारको पट्टिकामा प्रत्येकपटकको निमित्त सोही अलङ्कार बनेको धातुका तोकिए बमोजिमका एक एकवटा खुकुरी थप गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद-५

पदक

२८. पदक, त्यसको मर्यादाक्रम र संख्या : (१) कुनै पनि व्यक्ति वा संस्थालाई तोकिएको आधारमा पदक प्रदान गर्न सकिनेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम प्रदान गर्न सकिने पदक र त्यसको मर्यादाक्रम देहाय बमोजिम हुनेछ :-

- (क) लोक श्री पदक,
- (ख) राष्ट्र सेवा पदक,
- (ग) सत्कार्य पदक,
- (घ) समाज सेवा पदक,
- (ङ) शिक्षा ज्योति पदक,
- (च) सुकीर्ति पदक,
- (छ) वीरता पदक,
- (ज) शौर्य पदक,
- (झ) विपद पीडितोद्धार पदक,
- (ञ) विकास रत्न पदक,
- (ट) शान्ति पदक,
- (ठ) विज्ञान प्रवीण पदक ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम पदक प्रदान गर्दा प्रत्येक वर्ष प्रत्येक पदक बढीमा चारजनासम्मलाई प्रदान गर्न सकिनेछ।

(४) अलङ्कार र पदकको मर्यादाक्रम कायम गर्दा अलङ्कारको मर्यादाक्रम माथिल्लो हुनेछ ।

(५) यस ऐनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि उल्लेखनीय रूपमा विपद प्रतिकारी कार्य सम्पादन गर्ने कुनै व्यक्ति वा संस्थालाई विपद पीडितोद्धार पदक वा अन्तर्राष्ट्रिय शान्ति कायम गर्ने, काम गर्ने व्यक्ति वा संस्थालाई शान्ति पदक प्रदान गर्न उपदफा (३) बमोजिमको सीमा लागू हुने छैन र त्यस्तो पदक दफा १२ को उपदफा (१) को दिन बाहेक अन्य जुनसुकै बखत र जतिसुकै संख्यामा प्रदान गरी जुनसुकै बखत सुशोभन समारोह आयोजना हुन सक्नेछ।

(६) पदक वितरण सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।

२९. पुनः पदक पाएमा थपिने चिन्ह : दफा २८ बमोजिम एकपटक कुनै पदक प्राप्त गरिसकेको व्यक्तिले पुनः सोही पदक प्राप्त गरेमा प्रत्येक पटकको निम्ति पहिलोपटक पाएको पट्टिकामा

एक सेन्टिमिटर लामो पहिलोपटक कास्य, दोस्रोपटक ताम्र, तेस्रोपटक रजत र चौथोपटक स्वर्णको तोकिए बमोजिमको एक एक खुकुरी थप गर्नु पर्नेछ ।

३०. पदक लगाउने क्रम : (१) एकभन्दा बढी पदक पाउने व्यक्तिले आफूले पाएको पदक लगाउँदा मर्यादाक्रम अनुसार दाहिनेबाट देब्रेतर्फ लगाउनु पर्नेछ ।

(२) यस दफा बमोजिम प्राप्त पदक, त्यसको स्वल्पाकार वा पट्टिका र विदेशी राज्यबाट प्राप्त विभूषण, त्यसको स्वल्पाकार वा पट्टिका एकैसाथ लगाउन परेमा पदक, त्यसको स्वल्पाकार वा पट्टिका विदेशी राज्यबाट प्राप्त विभूषण, त्यसको स्वल्पाकार वा पट्टिकाभन्दा दाहिने तर्फबाट लगाउनु पर्नेछ ।

परिच्छेद-६

उपाधि तथा सम्मान

३१. उपाधि प्रदान गर्ने : (१) राष्ट्रपतिले मन्त्रिपरिषदको सिफारिशमा तोकिएको मापदण्ड पूरा गरेको कुनै पनि नेपाली नागरिकलाई राज्यको तर्फबाट तोकिएको उपाधि प्रदान गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको उपाधि प्रदान गरिएको व्यक्तिलाई राष्ट्रपतिबाट हस्ताक्षर भएको सनदपत्र जारी गरिनेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको उपाधि प्राप्त गरेको व्यक्तिले आफ्नो नामको अगाडि त्यस्तो उपाधि प्रयोग गर्न सक्नेछ ।

३२. सम्मान प्रदान गर्ने : राष्ट्रपतिले मन्त्रिपरिषदको सिफारिशमा राज्यको तर्फबाट तोकिएको आधारमा कुनै पनि नेपाली नागरिकलाई तोकिए बमोजिमको सम्मान प्रदान गर्न सक्नेछ ।

परिच्छेद-७

विभूषित व्यक्तिले प्राप्त गर्ने सुविधा

३३. नेपाल रत्नबाट विभूषित हुने व्यक्तिले प्राप्त गर्ने सुविधा : (१) नेपाल रत्न राज्यको तर्फबाट नेपाली नागरिकलाई प्रदान गरिने सर्वोच्च र सम्मानित विभूषण हुनेछ ।

(२) नेपाल रत्नबाट विभूषित हुने व्यक्तिलाई देहायका सुविधा प्रदान गर्नु पर्नेछ :-

(क) औपचारिक समारोहमा निजले नेपाल सरकारको बहालवाला मन्त्री सरहको मर्यादाक्रममा स्थान वा त्यस्तो स्थानमा आसन ग्रहण गर्न पाउनेछ ।

(ख) सार्वजनिक निकायले नागरिकलाई प्रदान गर्ने कुनै सार्वजनिक सेवा प्रदान गर्दा निजलाई पहिलो प्राथमिकता दिई प्रदान गर्नु पर्नेछ ।

- (ग) निज आफैँ विरामी भई निजले सरकारी अस्पतालमा स्वास्थ्योपचार गर्दा तोकिएको रकमसम्मको उपचार खर्च नेपाल सरकारले व्यहोर्नेछ।
- (घ) निजले विदेश भ्रमण गर्दा कूटनीतिक राहदानी लिन चाहेमा नेपाल सरकारले त्यस्तो राहदानी उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।
- (ङ) निजले हवाई परिवहन मार्फत स्वदेश वा विदेशमा यात्रा गर्दा आन्तरिक वा अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलमा उपलब्ध विशिष्ट व्यक्तिको लागी व्यवस्था भएको कक्ष (भि. आई. पी. लाउन्ज) निज एकजनालाई विना शुल्क उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।
- (च) आन्तरिक हवाई उडानमा सरकारी प्रयोजनका लागि कुनै स्थान आरक्षण गरिएको रहेछ भने त्यस्तो स्थानमा स्थानीय प्रशासनले हवाई टिकटको मूल्य निजबाट नै भुक्तानी हुनेगरि निजलाई प्राथमिकता दिई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।
- (छ) सरकारी निकायबाट निजको नाम संबोधन गर्दा नामको अगाडी "नेपाल रत्न" शब्दावली जोडी संबोधन गर्न सकिनेछ।
- (ज) निजको देहावसान भएमा तोकिए बमोजिमको सम्मान सहित अन्तिम संस्कार गर्नु पर्नेछ।

३४. सगरमाथा सम्मान विभूषणबाट विभूषित हुने व्यक्तिले पाउने सुविधा : (१) सगरमाथा सम्मान विभूषण नेपाल राज्यका तर्फबाट विदेशी राज्यका पदाधिकारी वा नागरिकलाई प्रदान गरिने सर्वोच्च र सम्मानित विभूषण हुनेछ।

(२) सगरमाथा सम्मान विभूषणबाट विभूषित हुने विदेशी राज्यका पदाधिकारी वा नागरिकलाई देहायको सुविधा प्रदान गर्नु पर्नेछ :-

- (क) नेपाल सरकारले निजलाई नेपाल प्रवेश गर्दा निःशुल्क प्रवेशाज्ञा (ग्राटिस भिसा) जारी गर्नेछ।
- (ख) निजले नेपाल भ्रमण गरेमा नेपाल सरकारले एक आर्थिक वर्षमा नेपालमा रहदा सात दिनसम्म निजको होटेल खर्च व्यहोर्नेछ।

- (ग) निजको मंजुरी लिई निजलाई नेपालको सम्मानार्थ नागरिकता प्रदान गर्न सम्बन्धित अधिकारीलाई सिफारिश गर्न सकिनेछ।
- (घ) निजले नेपालमा नै स्थायी बसोबास गर्न चाहेमा निज र निजको पति वा पत्नीलाई निःशुल्क आवासीय अनुमति (रेजिडेन्सीयल भिसा) दिन सकिनेछ।
- (ङ) निजको नेपाल भित्र नै देहावसान भई नेपालमा नै अन्तिम संस्कार गर्नु परेमा तोकिए बमोजिम सम्मान सहित अन्तिम संस्कार गर्नु पर्नेछ।

परिच्छेद-८

कसूर तथा सजाय

३५. कसूर तथा सजाय : (१) कसैले देहायको कुनै काम गरेमा यस ऐन बमोजिम कसूर गरेको मानिनेछ :-

- (क) यस ऐन बमोजिम प्रदान भएको कुनै विभूषण, अलङ्कार वा पदक नष्ट गरेमा, जलाएमा, स्वरूप विगारी कुरूप बनाएमा,
- (ख) यस ऐन बमोजिम प्रदान नगरिएको व्यक्तिले अन्य व्यक्तिको विभूषण लगाई सार्वजनिक समारोहमा उपस्थित भएमा,
- (ग) यस ऐन बमोजिम प्रदान गरिने विभूषणलाई घृणा वा अपमान गर्ने नियतले सार्वजनिक नैतिकता, शिष्टाचार वा सदाचारको दृष्टिकोणले प्रयोग गर्न नहुने ठाँउ, वस्तु वा अवस्थामा विभूषणको प्रयोग गरेमा,
- (घ) दफा ४१ विपरीत नेपाल सरकारको स्वीकृति नलिई विदेशी मुलुकको मानपदवी स्वीकार गरेमा,
- (ङ) दफा ३९ विपरीतको कुनै काम गरेमा,
- (च) दफा ४० को उपदफा (१) विपरीत विभूषणको प्रयोग गरेमा, वा
- (छ) दफा ४० को उपदफा (२) वा ४३ को उपदफा (२) बमोजिम विभूषण फिर्ता नगरेमा।

(२) उपदफा (१) को खण्ड (क) बमोजिमको कसूर भएमा तीन महिना सम्म कैद वा तीस हजार रुपैयासम्म जरिवाना वा दुवै सजाय र खण्ड (क) बाहेकका अन्य कसूर भएमा पन्ध्र हजार रुपैयासम्म जरिवाना हुनेछ र दफा ४१ विपरीत विदेशी मुलुकको विभूषण प्राप्त गरेको भए जफत पनि हुनेछ।

(३) उपदफा (१) को खण्ड (क) बमोजिम कसूर गरेको कारणले कुनै विभूषण नष्ट भएको, जलेको, स्वरूप विग्रिएको वा कुरूप भएको रहेछ भने त्यस्तो विभूषणको बजारमूल्य बराबरको रकम शोधभर्ना गर्न दफा ३७ बमोजिमको अधिकारीले आदेश दिन सक्नेछ।

३६. सरकारवादी हुने : (१) यस ऐन बमोजिमको कसूर सम्बन्धी मुद्दा नेपाल सरकारवादी भै चलाईनेछ र त्यस्तो कसूर सम्बन्धी मुद्दा मुलुकी फौजदारी कार्यविधि संहिता, २०७४ को अनुसूची-१ मा समावेश भएको मानिनेछ।

(२) प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि यस ऐन अन्तर्गतको कसूरको अनुसन्धानको क्रममा अनुसन्धान अधिकृतले उपस्थित हुन तोकेको वा सूचना दिएको समयमा उपस्थित हुने गरी सम्बन्धित व्यक्तिले अनुसन्धान अधिकृत समक्ष लिखित सहमति व्यक्त गरेमा निजले हिरासतमा बस्नुपर्ने छैन।

३७. मुद्दा हेर्ने अधिकारी : (१) दफा ३५ उपदफा (१) बमोजिमको कसूर सम्बन्धी मुद्दाको कारवाई, सुनुवाई र किनारा गर्ने अधिकार सम्बन्धित प्रमुख जिल्ला अधिकारीलाई हुनेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम प्रमुख जिल्ला अधिकारीले गरेको निर्णय उपर सम्बन्धित जिल्ला अदालतमा पुनरावेदन लाग्नेछ।

परिच्छेद-९

विविध

३८. सूचना दिनुपर्ने : (१) विपद परेको वा अन्य जुनसुकै कारणले कुनै व्यक्तिले आफूले प्राप्त गरेको विभूषणको प्रतीक वा सनदपत्र हराएमा वा नष्ट भएमा निजले मन्त्रालयमा वा तोकिए बमोजिमको अधिकारी समक्ष त्यसको सूचना दिनुपर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको सूचना प्राप्त भएमा तोकिए बमोजिम छानविन गर्दा त्यसरी हराएको वा नष्ट भएको प्रमाणित भएमा मन्त्रालयले अर्को सनदपत्र जारी गर्ने व्यवस्था गर्नेछ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम सनदपत्र जारी भएमा निजले त्यस्तो विभूषण प्राप्त गरेको मानिनेछ।

३९. विभूषण प्रचलनमा ल्याउन नपाइने : यस ऐन बमोजिम प्रदान गर्ने विभूषण जस्तै नाम, आकार, बनोट र आकृति कायम गरी कुनै संस्था वा व्यक्तिले कुनै विभूषण तयार वा विक्री वितरण गर्न वा कसैलाई दिन सक्ने छैन ।

४०. विभूषणको प्रयोगमा बन्देज : (१) यस ऐन बमोजिम कुनै संस्थालाई प्रदान गरिएको विभूषण त्यस्तो संस्थाको केन्द्रीय कार्यालयमा रहनेछ र त्यस्तो विभूषण कुनै व्यक्ति वा पदाधिकारीले प्रयोग गर्न पाउने छैन ।

तर राष्ट्रपतिले सुशोभन समारोहमा त्यस्तो संस्थालाई प्रदान भएको विभूषण त्यसको प्रमुख पदाधिकारीलाई वितरण गर्नु पर्नेछ ।

(२) विभूषण पाउने संस्था खारेज वा विघटन भएमा तोकिएको अवधिभित्र त्यस्तो विभूषण, प्रतीक समूह र सनदपत्र मन्त्रालयमा फिर्ता बुझाउनु पर्नेछ ।

४१. विदेशी मुलुकको विभूषण ग्रहण गर्न स्वीकृति लिनु पर्ने : (१) कुनै नेपाली नागरिकले विदेशी सरकारबाट प्रदान गरिने कुनै उपाधि, सम्मान वा विभूषण ग्रहण गर्नु अघि समिति मार्फत नेपाल सरकारको स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम नेपाल सरकारको स्वीकृति नलिई कुनै विदेशी सरकारको विभूषण, उपाधि वा सम्मान ग्रहण गरेको रहेछ भने त्यस्तो उपाधि, सम्मान वा विभूषण नेपालभित्र मान्य हुने छैन र नेपालभित्र आयोजना हुने सार्वजनिक समारोहमा प्रयोग गर्न सकिने छैन ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम स्वीकृत प्राप्त गर्नका लागि त्यस्तो उपाधि, सम्मान वा विभूषण ग्रहण गर्नु अघि तोकिए बमोजिम नेपाल सरकारको स्वीकृतिको लागि तोकिएको ढाँचामा निवेदन दिनुपर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिमको निवेदन सम्बन्धित नेपाली दूतावास वा जिल्ला प्रशासन कार्यालय मार्फत पनि दिन सकिनेछ र त्यसरी प्राप्त भएको निवेदन नेपाली दूतावास वा जिल्ला प्रशासन कार्यालयले यथाशीघ्र गृह मन्त्रालयमा पठाउनुपर्नेछ ।

(५) उपदफा (३) वा (४) बमोजिम प्राप्त निवेदन उपर तोकिए बमोजिम छानविन गर्दा निवेदकलाई विदेशी मुलुकबाट प्रदान गरिने उपाधि, सम्मान वा विभूषण ग्रहण गर्नको लागि स्वीकृति दिन समितिले उपयुक्त देखेमा स्वीकृति दिने नेपाल सरकारलाई सिफारिश गर्नेछ र नेपाल सरकारबाट स्वीकृति भएमा त्यसको जानकारी यथाशीघ्र निवेदकलाई स्वीकृति दिनु पर्नेछ ।

(६) उपदफा (५) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि देहायको अवस्थामा कुनै पनि नेपाली नागरिकलाई विदेशी मुलुकबाट प्रदान गरिने उपाधि, सम्मान वा विभूषण ग्रहण गर्नको लागि स्वीकृति दिईने छैन :-

- (क) प्रचलित कानून बमोजिम नेपाल राज्य विरुद्धको कसूर वा शत्रु राज्यलाई कुनै प्रकारबाट सहायता गरेको वा नेपाल विरुद्ध जासूसी गरेको कसूरमा सजाय पाएको,
- (ख) भ्रष्टाचार, जबरजस्ती करणी, मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार, लागू औषध बिक्री वितरण तथा निकासी वा पैठारी, सम्पत्ति शुद्धीकरण, राहदानी दुरुपयोग, संगठित अपराध, अपहरण वा शरीर बन्धक सम्बन्धी कसूर वा नैतिक पतन देखिने अन्य फौजदारी कसूरमा सजाय पाएको,
- (ग) खण्ड (क) वा (ख) मा उल्लेख भएकोमा बाहेक कुनै फौजदारी कसूरमा जन्म कैद वा बीस वर्ष वा सोभन्दा बढी कैदको सजाय पाएको,
- (घ) खण्ड (क), (ख) र (ग) मा उल्लिखित कसूर बाहेक अन्य कसूरमा पाँच वर्ष वा सोभन्दा बढी कैदको सजाय पाई त्यस्तो सजाय भुक्तान गरेको मितिले पाँच वर्ष पूरा नभएको,
- (ङ) खण्ड (क), (ख), (ग) वा (घ) बाहेक अन्य कुनै फौजदारी कसूर बापत कैदमा बसेकोमा कैद बसेको अवधि भुक्तान नभएको,

तर कैद भुक्तान भएपछि स्वीकृति दिन बाधा पर्ने छैन।

(७) यस दफा बमोजिम स्वीकृति प्राप्त गरी उपाधि, सम्मान वा विभूषण प्राप्त गरेकोमा त्यसको जानकारी तोकिए बमोजिमको ढाँचामा मन्त्रालयले सम्बन्धित व्यक्तिलाई मन्त्रालय वा सम्बन्धित नेपाली दूतावास वा जिल्ला प्रशासन कार्यालय मार्फत दिनु पर्नेछ।

(८) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि नेपाल सरकार पक्ष भएको कुनै द्विपक्षीय वा बहुपक्षीय सन्धि बमोजिम कुनै विदेशी मुलुकको सरकारी सेवामा रहेका वा नेपाल सरकारको अनुमति लिई वैदेशिक रोजगारमा रहेका नेपाली नागरिकले कुनै विदेशी सरकारको उपाधि, सम्मान वा विभूषण प्राप्त गर्न सक्ने गरी नेपाल सरकारले

आवश्यक प्रवन्ध गर्न सक्नेछ र त्यस्तो प्रवन्ध भएकोमा त्यस्तो नेपाली नागरिकले यस ऐन बमोजिम स्वीकृति प्राप्त गरेको मानिनेछ।

४२. विभूषण रद्द गर्न सकिने : (१) यस ऐन बमोजिम कुनै मानपदवीबाट विभूषित भएको वा उपाधि वा सम्मान प्राप्त गरेको कुनै नेपाली नागरिकले यो ऐन प्रारम्भ भएपछि देहायको कुनै काम गरेको ठहरिएमा निजले प्राप्त गरेको मानपदवी वा उपाधि राष्ट्रपतिले नेपाल सरकार, मन्त्रिपरिषदको सिफारिश बमोजिम रद्द गर्न सक्नेछ:-

- (क) नेपालका विरुद्ध हातहतियार उठाएमा वा उठाउने कुचेष्टा गरेमा वा शत्रु राज्यलाई कुनै प्रकारबाट सहायता गरेमा वा नेपाल विरुद्ध जासुसी गरेको,
- (ख) नेपालले समेत भाग लिएको युद्धको समयमा नेपालको शत्रु राज्यको तर्फबाट युद्धमा भाग लिएको,
- (ग) आफूले प्राप्त गरेको विभूषण कसैलाई बिक्री गरेमा वा धितो वा बन्धकमा राखेको,
- (घ) भ्रष्टाचार, जवर्जस्ती करणी, मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार, लागूऔषध बिक्री वितरण तथा निकासी पैठारी, सम्पत्ती शुद्धीकरण, राहदानी दुरुपयोग, संगठित अपराध, अपहरण वा शरीर बन्धक लिएको वा कीर्ते वा जालसाजी कसूरमा अदालतबाट कसूरदार ठहर भएको,
- (ङ) खण्ड (घ) मा लेखिए बाहेक अन्य कुनै फौजदारी कसूरमा बीस वर्ष वा सो भन्दा बढी कैद सजाय पाएको।

(२) उपदफा (१) बमोजिम कुनै मानपदवी रद्द गरेकोमा त्यसरी रद्द भएको एक महिना भित्र सम्बन्धित व्यक्तिले सम्बन्धित स्थानीय तह, जिल्ला प्रशासन कार्यालय वा नेपाली राजदूतावास मार्फत वा महावाणिज्यदूतावास मार्फत मन्त्रालयलाई फिर्ता गर्नु पर्नेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम कुनै मानपदवी वा उपाधि रद्द गरिएमा नेपाल सरकारले त्यसरी रद्द गरिएको विवरण खुलाई सर्वसाधारणको जानकारीको लागि नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गर्नु पर्नेछ।

(४) विभूषण रद्द हुने अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।

४३. मानपदवी फिर्ता गर्नु पर्ने : (१) यस ऐन बमोजिम एक पटक एक श्रेणीको मानपदवी प्राप्त गरेको व्यक्तिले सो श्रेणी भन्दा माथिल्लो मर्यादाक्रमको मानपदवी प्राप्त गरेमा निजले पहिले

पाएको मानपदवीको प्रतीक समूह माथिल्लो मर्यादाक्रमको मानपदवीको सुशोभन समारोह हुने दिन भन्दा कम्तिमा पाँच दिन अगावै मन्त्रालयमा फिर्ता गर्नु पर्ने पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम प्रतीक समूह फिर्ता नगरेमा माथिल्लो मर्यादाक्रमको मानपदवीको सुशोभन गरिने वा मानपदवी प्रदान गरिने छैन ।

४४. विभूषण स्वेच्छाले फिर्ता गर्न सक्ने : (१) दफा १५ को उपदफा (१) बमोजिम प्राप्त गरेको कुनै पनि विभूषण त्यस्तो व्यक्ति वा निजको हकवालाले स्वेच्छाले फिर्ता गर्न चाहेमा त्यस्तो विभूषणको प्रतीक समूह मन्त्रालयलाई फिर्ता बुझाउन सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम विभूषण फिर्ता बुझाउने व्यक्तिलाई मन्त्रालयले तोकिए बमोजिमको रकम उपदान स्वरूप उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

४५. वृत्ति विकासको आधार बनाउन नहुने : यस ऐन बमोजिम प्राप्त गरेको विभूषणलाई नेपाल वा नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा स्थानीय तहको सेवा वा नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा स्थानीय तहको स्वामित्व वा नियन्त्रणमा रहेको कुनै सार्वजनिक संस्थाको सेवामा रहेका कुनै पनि सेवाका कर्मचारीको वृत्ति विकास र बढुवाको प्रयोजनका लागि मूल्याङ्कनको आधार बनाउन सकिने छैन ।

४६. थप सजाय हुने : यस ऐन बमोजिम मानपदवी पाएको व्यक्तिले दफा ४१ को उपदफा (१) बमोजिमको कुनै कसूर गरेमा प्रचलित कानून बमोजिम सार्वजनिक पद धारण गरेको व्यक्तिलाई थप सजाय हुने व्यवस्था रहेछ भने त्यस्तो थप सजाय समेत हुनेछ।

४७. विभूषणको लागि सिफारिश गर्न नहुने : (१) यस ऐन बमोजिम विभूषण प्रदान गर्न सिफारिश गर्न अधिकार भएका अधिकारी वा समितिका सदस्यले विभूषण सिफारिश गर्दा आफू वा आफ्नो स्वार्थ भएको व्यक्तिलाई विभूषणको लागि सिफारिश गर्नु वा गराउनु हुँदैन ।

स्पष्टीकरण: यस दफाको प्रयोजनको लागि “स्वार्थ भएको व्यक्ति” भन्नाले प्रचलित कानून बमोजिम निजको नातेदार संझनु पर्छ र सो शब्दले निजको कुनै किसिमको निजी वा वैयक्तिक स्वार्थ रहेको व्यक्ति संझनु पर्छ।

(२) कुनै पनि व्यक्तिलाई यस ऐन बमोजिम विभूषण वा उपाधिका लागि सिफारिश गर्नु अघि समितिका प्रत्येक सदस्यले स्वार्थ भएको व्यक्तिलाई सिफारिश नगरेको व्यहोराको तोकिए बमोजिमको ढाँचामा उदघोषण गर्नु पर्नेछ।

(३) उपदफा (१) वा (२) बमोजिम स्वार्थ भएको कुनै व्यक्तिलाई सिफारिश गर्नुपर्ने भएमा जुन सदस्यको नातेदार सिफारिश हुन समितिको बैठकमा पेश भएको छ त्यस्तो सदस्यले सो विषयमा छलफल गर्न र निर्णयमा भाग लिन सक्ने छैन।

(४) उपदफा (१) विपरीत कसैले कसैलाई विभूषण सिफारिश गरेको र त्यसको आधारमा विभूषण प्रदान गरिएको प्रमाणित भएमा त्यस्तो विभूषण प्राप्त गर्ने व्यक्तिलाई सुशोभन समारोहमा सुशोभन गरिने र विभूषण प्रदान गरिने छैन ।

४८. नियम बनाउने अधिकार : यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न नेपाल सरकारले आवश्यक नियमहरू बनाउन सक्नेछ ।

४९. खारेजी : (१) विभूषण ऐन, २०६४ खारेज गरिएकोछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको ऐन बहाल रहँदाका बखत सो बमोजिम प्रदान गरिएको विभूषण यसै ऐन बमोजिम प्रदान गरिएको मानिनेछ ।